

DESIGUALTAT A L'AMÈRICA LLATINA DAVANT LA CRISI DEL CORONAVIRUS

Anna Ayuso, investigadora sènior, CIDOB
[@AyusoAnna](#)

A l'Amèrica Llatina es juga un nou episodi de la batalla global contra la COVID-19 que posarà a prova les capacitats nacionals i regionals per fer front a un desafiament que va molt més enllà d'una crisi sanitària. Les diferents respostes que s'han donat fins ara posen en qüestió la capacitat de coordinació regional i deixen al descobert la fragilitat de les institucions i del model social.

619

MARÇ
2020

Meny de tres mesos ha trigat en arribar a l'Amèrica Llatina la COVID-19 des que es va detectar al desembre de 2019 a la província de Wuhan, a la Xina, zona zero de la primera crisi. D'Àsia va saltar a Europa, amb epicentre a Itàlia i Espanya, estenent els seus tentacles cap a França, Alemanya i la resta del territori europeu. En poques setmanes, els Estats Units, davant la passivitat de l'administració Trump, van passar a ser el primer focus amb el major nombre de contagis, superant a la Xina. Aquesta velocitat de propagació ha fet saltar les alarmes a tot el continent. La reacció, però, no ha estat igual a tot arreu. Alguns països, extraient lliçons del que ha passat a Àsia i Europa, han decidit prendre mesures dràstiques abans que sigui massa tard. És el cas de l'Argentina, amb una ràpida reacció del president Alberto Fernández, amb el suport de l'oposició. També el president de Xile, Sebastián Piñera, que viu les seves hores més baixes de popularitat, ha decidit declarar l'"estat de catàstrofe" durant 90 dies, provocant l'aplaçament fins a l'octubre del plebiscit sobre la modificació de la constitució previst per a l'abril. Igualment es van ajornar les eleccions parlamentàries i presidencials a Bolívia. Altres presidents han pres també mesures radicals, com Martín Vizcarra del Perú, Iván Duque de Colòmbia, Mario Abdo Benítez a Paraguai, el controvertit Nayib Bukele d'El Salvador, Alejandro Giammattei de Guatemala o Laurentino Cortizo de Panamà.

No obstant, altres han estat més reticents a aplicar mesures més dràstiques com la quarantena, i fins i tot alguns segueixen dubtant de la gravetat dels fets. Líders ideològicament tan distants com el brasiler Jair Bolsonaro i el mexicà Andrés Manuel López Obrador han estat objecte de crítiques per la seva falta de reflexos a l'hora d'analitzar el desafiament. El primer, en la seva estratègia seguidista de Washington, inicialment va qualificar la pandèmia de "gripecita" i ha seguit fent campanya en contra de les mesures de quarantena decretades pels governadors d'alguns Estats, com Joao Doria a Sao Paulo

o Wilson Witzel a Rio de Janeiro. La campanya antiquarantena de Bolsonaro, que resa “Brasil no pot parar”, va portar a la jutgessa Laura Bastos Carvalho, de Rio de Janeiro, a ordenar al govern brasiler “abstenir-se” de promoure actituds de rebuig de les mesures de confinament.

A Mèxic, país fronterer amb el major focus actual de contagis, el president va rebutjar les mesures de confinament i no va ser fins que es van apropar al miler d'infeccions que va recomanar quedar-se a casa. No obstant, els centres educatius ja han tancat i, a la capital, la cap de govern, Claudia Sheinbaum, va ordenar el tancament de bars, discoteques, gimnasos i altres espais públics. Tant Bolsonaro com López Obrador han experimentat descensos importants en els índexs d'aprovació de l'opinió pública i el que succeeixi en les pròximes setmanes pot tenir conseqüències per al seu futur polític, sobretot per al brasiler, que pot veure com es dissipen les seves possibilitats de reelecció. Un cas a part és el de Nicaragua, país en què la parella presidencial, formada per Daniel Ortega i Rosario Murillo, s'ha negat a prendre mesures i ha promogut una manifestació de suport amb el lema “Amor en temps de la COVID-19”. Aquest país, que porta anys immers en una crisi política, amb acusacions de violenta repressió a l'oposició, tan sols ha reportat una quinzena de casos sospitosos “importats” i un mort per coronavirus, però hi ha dubtes sobre la veracitat d'aquestes dades per la falta d'informació.

La crisi del coronavirus amenaça l'estabilitat de l'Amèrica Llatina i arriba després d'una onada de protestes que va sacsejar la regió en els mesos anteriors, posposant conflictes arrelats que ressorgiran en acabar l'alarma. Les mesures de distanciament i la por al contagi desmobilitzaran temporalment a la població, però les causes de les protestes no només no desapareixeran, sinó que fins i tot poden agreujar-se donat el diferent impacte que l'epidèmia tindrà en la població, tant en el terreny mèdic com en l'econòmic. Encara que amb grans diferències, en la majoria de l'Amèrica Llatina l'accés a una sanitat de qualitat és molt desigual. Els serveis públics solen ser deficitaris i les classes mitjanes són ateses majoritàriament per un sector privat inaccessible per a gran part de la població. Segons l'Organització Panamericana de Salut (OPS), la proporció de la despesa sanitària està molt per sota de l'òptim -només un 3'7% del PIB, tot i que hauria de ser com a mínim del 6%-. També la quantitat de personal sanitari està per sota, amb l'excepció de Cuba, que un cop més ha fet valer la seva capacitat sanitària per oferir suport, no només a l'Amèrica Llatina, sinó també a la Xina, Itàlia o Espanya. Segons l'OPS, un 30% de la població de la regió no té un accés adequat a assistència mèdica a causa de mancances econòmiques. L'emergència sanitària posarà a prova la capacitat dels governs per no deixar ningú indefens davant la malaltia.

Les conseqüències en el pla econòmic tampoc són favorables. La majoria de països estaven tot just sortint de la crisi i iniciant tímids processos de recuperació que es veuran truncats amb l'aturada de l'activitat i la caiguda dels preus de les matèries primeres. Està, a més, la delicada situació econòmica de l'Argentina i la crisi humanitària a Veneçuela. En el primer cas, la seva relativa millor estructura sanitària es veurà limitada per l'escassetat de recursos financers. La comunitat internacional hauria de donar mostres d'una major flexibilitat en el tractament del deute. En el cas de Veneçuela, l'ajuda humanitària a gran escala es farà imprescindible i l'Alta Comissió per als Drets Humans de Nacions Unides, Michele Bachelet, ja ha fet una crida a analitzar els efectes de les sancions internacionals sobre la població.

A més de les conseqüències sobre les finances públiques de la regió, és difícil aventurar el cost d'aquesta situació sobre els ingressos dels treballadors del sector informal, que en molts països superen el 50% del mercat laboral i que quedaran desprotegits. Alguns governs han anunciat ajudes d'ingressos mínims, però no serà fàcil fer operatives aquestes ajudes de manera immediata i els recursos són limitats.

Aquesta crisi sanitària és també una crisi de governabilitat nacional i regional, posant en qüestió la capacitat de lideratge per articular polítiques transparents que ajudin a un control de la pandèmia. En moments com aquest es troben a faltar instruments regionals per a la gestió de la crisi. La CELAC, liderada per un dubitatiu López Obrador, ha estat incapaç de reaccionar davant els desafiaments de la pandèmia. L'OPS té respostes tècniques, però li falta operativitat política i financera. No es pot dir que l'arribada de la COVID-19 a l'Amèrica Llatina fos una sorpresa. Era una visita anunciada, però no hi va haver capacitat d'anticipació, i la de reacció està limitada per mancances estructurals que es sustenten en institucions febles i models de creixement inequitatius i dependents. El coronavirus passarà, però deixarà a la vista noves cicatrius de l'endèmica desigualtat a la regió.